

CZU 159.954.433

EXPRIMAREA DE SINE PRIN DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII ȘI INVENTIVITĂȚII

Daniela, CAZACU, dr., lect. univ.

Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The subject of creativity is very often addressed by psychologists, pedagogues, scientists. It represents a major aspect in the development of contemporary personality. Nowadays, the cultivation of creativity is a necessity determined by the particularities of contemporary time. The current article will present a few psychological interpretations of creativity and the importance of creative stimulation.*

Keywords: *creativity, creativity stimulation, child, contemporary time, methods.*

G. Allport apreciază că fenomenul creativității desemnează un ansamblu de trăsături proprii fiecărui individ la un anumit nivel, iar potențialul creativ existent la toți oamenii poate fi actualizat și dezvoltat. În anul 1937, A. Allport introduce termenul de creativitate în psihologie.

Sub raport etimologic, conceptul de creativitate își are originea în cuvântul latin *creare*, care înseamnă zămislire, făurire, naștere. În sens larg, putem considera creativitatea ca pe un fenomen general uman, forma cea mai înaltă a activității omenești. În sens restrâns, putem distinge mai multe accepțiuni ale termenului de creativitate: ca produs; ca proces; ca potențialitate general umană, ca abilitate creativă; ca dimensiune complexă a personalității [4, p. 6].

L. Vîgotski consideră că procesele creative reprezintă tot ce depășește limitele rutinei și cuprinde măcar un gram de noutate. După I. Bontaș, creativitatea este o capacitate complexă și fundamentală a personalității, care, sprijinindu-se pe date sau produse anterioare, în îmbinare cu investigații și date noi, produce ceva nou, original, de valoare. Un rol important în declanșarea și dezvoltarea creativității îl au asemenea elemente, ca: expresivitatea, flexibilitatea, fluența, sensibilitatea cerebrală, calitățile analizatorilor și caracteristicile temperamentale. Drept elemente de prognoză a creativității sunt considerate o serie de trăsături individuale, cum ar fi: ușurința cu care se asimilează cunoștințele, originalitatea, imaginația, intuiția, capacitatea de a rezolva și a pune probleme, descoperirea noului, seriozitatea [3, pp. 54-60].

G. Wallas, în concepția sa, definește patru etape ale procesului creator: prepararea, incubația, iluminarea și verificarea:

1. Etapa de preparare constă în acumularea de informații, analiza aspectelor deja cunoscute. Aceasta face ca problemele să apară clare.
2. Etapa de incubație include încercările de combinare a reprezentărilor vizuale estetice și artistice mintale, pe baza unor noi relații și găsirea unor configurații originale.
3. Etapa de iluminare rezidă în formarea bruscă a unor combinații noi în procesul de căutare, de încercare a diferitor soluții. Aceasta, de obicei, poate apărea în mod spontan. Așa se explică fenomenul apariției unei rezolvări inedite.
4. Etapa de verificare este o reluare, în plan mental sau în plan practic, a procesului ultimei combinații sau a ultimei soluții. Ea e bazată pe o sporită acuitate a senzațiilor vizuale, pe cunoștințe, limbaj plastic, pe o susținută activitate practică. Persoanele trăiesc o mare senzație de satisfacție, asemenea celei dobândite în urma unei mari cuceriri [apud 3, p. 49].

Rezumând contribuțiile mai multor autori, autoarea româncă M. Roco enumeră calitățile pe care le prezintă fenomenul complex al creativității:

- productivitatea ce reflectă numărul mare de idei, soluții, lucrări de specialitate, produse materiale sau spirituale;
- utilitatea, vizând rezultatele acțiunii, care trebuie să aibă o folosință pentru demersul activității;
- eficiența, reflectând caracterul economic al performanței, randamentul acțiunii obținut prin folosirea produselor activității creatoare;

- valoarea produselor activității creatoare, respectiv, importanța lor teoretică sau practică, recunoașterea și respectul pe plan social;
- ingeniozitatea, implicând eleganță și eficacitate în folosirea metodelor de rezolvare;
- noutatea, adică distanța în timp a lucrurilor, ideilor;
- originalitatea, evaluată după raritatea ideilor, produselor, fiind considerate originale acele rezultate ce apar o singură dată într-o colectivitate, deci sunt unice [apud 3, p. 53-55].

Pornind de la ideea lui C.W. Taylor care credea că există un potențial creator la fiecare individ, precum și de la F. Taylor care credea că există mai multe niveluri de structurare a creativității, A. Munteanu propune o abordare pe verticală a creativității, distingând următoarele niveluri:

- creativitatea expresivă, caracteristică vârștelor mici, important fiind comportamentul și nu abilitatea sau calitatea produsului; se manifestă liber și spontan mai ales în construcțiile și desenele copiilor, fiind o modalitate de dezvoltare a aptitudinilor creatoare;
- creativitatea productivă sau dobândirea unor abilități utile pentru anumite domenii, pentru crearea de obiecte, materiale sau spirituale, în anumite domenii; contribuția personală este destul de redusă la acest nivel, fiind utilizate tehnicile consacrate deja;
- creativitatea inventivă este capacitatea de a realiza legături noi între elementele deja existente; este, așadar, un plan specific doar indivizilor ce aduc unele ameliorări unor utilaje, unei teorii controversate;
- creativitatea inovativă, care există doar la un număr restrâns de persoane și implică găsirea unor soluții noi, originale cu importanță teoretică sau practică; este nivelul specific talentelor;
- creativitatea emergentivă, specifică geniilor, care pot duce la revoluționarea unor domenii ale științei, tehnicii sau artei, fiind nivelul accesibil geniului.

M. Zlate vorbește de patru categorii principale de factori care acționează în scopul de a crea mediul favorabil manifestării creativității, ca fenomen multidimensional:

1. Factori interiori-structurali sau factorii de natură psihologică, incluzând trei categorii:
 - intelectuali: gândire, inteligența creatoare cu forma ei esențială pentru creativitate – gândirea divergentă;
 - afectiv-motivaționali: curiozitatea, pasiunea, creșterea tensiunii motivaționale, tendința de autorealizare, tendința de a comunica;
 - factori de personalitate: atitudinali, aptitudinali, temperamental;
2. Factori exterior-conjuncturali sau socio-culturali: particularitățile sociale, istorice, clasa socială, grupul de care aparține individul, condițiile materiale;
3. Factori psiho-sociali: ambianța relațională, climatul psihosocial al individului;
4. Factori socio-educaționali: nivelul educațional, influențele educative ale familiei, instituțiilor de învățământ, colectivelor de muncă [4, pp. 98-122].

Un rol important în declanșarea și dezvoltarea creativității îl au asemenea elemente, ca: expresivitatea, flexibilitatea, fluenta, sensibilitatea cerebrală, calitățile analizatorilor și caracteristicile temperamentale. Drept elemente de prognoză a creativității sunt considerate o serie de trăsături individuale cum ar fi: ușurința cu care se asimilează cunoștințele, originalitatea, imaginația, intuiția, capacitatea de a rezolva și a pune probleme, descoperirea noului, seriozitatea.

Factorii de dinamizare a creativității sunt următorii:

1. Motivația;
2. Efortul susținut de pregătire și investigație joacă un rol important în procesul de creativitate, contribuind efectiv la optimizarea performanțelor;
3. Pasiunea pentru un domeniu;
4. Factorii aptitudinali – fără ei nu se poate ajunge la nivele înalte de performanță [apud 3].

Familia își exercită influența asupra copilului prin intermediul a trei poli principali: tatăl, ce acționează după principiul autorității, mama, după cel al afectivității și frații, ce se supun principiului rivalității. Influențele pe care le poate exercita familia sunt cele legate de formarea personalității, calitatea și valoarea fondului său cultural, formarea și afirmarea creativității.

Condițiile stimulative pentru creativitate pe care le poate crea familia sunt:

- condiții socioeconomice de nivel mediu; - nivel cel puțin mediu al fondului cultural al membrilor familiei; - mărimea familiei este foarte importantă: competiția între frați poate fi stimulativă; copilul unic nu este întotdeauna creativ; un număr prea mare de copii nu asigură influențe educative corespunzătoare, deci nu este benefic pentru creativitate;
- printre primii născuți au fost înregistrați cei mai mulți creatori, întrucât ei beneficiază de un mare entuziasm educativ din partea părinților;
- integrarea copilului într-o instituție preșcolară asigură completarea fondului educațional oferit de familie [apud 3].

Există opinii conform cărora fenomenul creativității evoluează invers proporțional cu vârsta. În viziunea lui E.P. Torrance, traseul creativității evoluează astfel:

1. crește până la 9 ani,
2. stagnează între 9-12 ani,
3. cunoaște un apogeu remarcabil între 12-17 ani.

A. Stoica consideră că potențialul creativ general constată o ascensiune în intervalul dintre 14-15 ani, când originalitatea și flexibilitatea regresează. Trowbridge și Charles apreciază menținerea constantă a creativității între 13-15 ani pentru ca, apoi, să crească brusc de la 18 ani.

I. Racu, în cercetările efectuate, descrie creativitatea ca pe o performanță originală, ce condiționează formarea personalității prin conștientizarea și depășirea propriilor limite, transformându-le în competențe și capabilități. De asemenea, el accentuează oportunitatea dezvoltării creativității încă din ciclul primar, care ar permite progresul copiilor pe parcursul vieții la toate nivelurile de învățământ special și general [2, 5].

Stimularea creativității este necesară pentru a forma copilului capacitatea de a structura informațiile într-un mod mai eficient și de a-și dezvolta aptitudini, capacități, abilități în vederea formării unei personalități autonome și creative. Dezvoltarea potențialului creativ are nevoie de acțiuni sistematice și permanente stimulate; prin urmare, potențialul creativ nu se concretizează de la sine. În schimb, stimularea capacității creative constă în cunoașterea nivelului de dezvoltare a copilului. Stimularea curiozității, gândirii critice și flexibile determină dezvoltarea capacității creative a copilului. Valorificarea stimulării creativității la copii va fi posibilă prin intermediul unor activități educative aplicate sistematic în vederea formării anumitor capacități, abilități, aptitudini.

Pentru a stimula creativitatea la un copil, este necesar să se creeze oportunități de acțiune, de rezolvare a problemelor creative și de descoperire a unor lucruri noi [7, pp. 2905-2911]. În același timp, stimularea creativității copilului determină dezvoltarea potențialului creativ și eficientizarea proceselor de dezvoltare a unei personalități autonome și creative.

De menționat că importanța stimulării creativității copiilor este deosebit de valoroasă, deoarece reprezintă factorul-cheie în educație și un element de progres în societatea actuală [6].

Pentru dezvoltarea creativității copiilor, prin stimularea inventivității și exprimării de sine, J. Cameron și E. Lively propun mai multe activități. În continuare vă prezentăm cele mai potrivite exerciții care pot fi folosite în vederea dezvoltării creativității la copii.

Exercițiul 1: Colțul creativității: creați un colț al creativității undeva în casă, unde să poată merge copilul dumneavoastră ca să înceapă diferite proiecte. Umpleți acest colț cu tot felul de obiecte care pot fi o sursă de inspirație: dopuri de plută, bețișoare de bumbac, role de hârtie igienică, paiete, lipici, mărgelile, hârtie de ambalaj ș.a. În cazul când nu dispuneți de spațiu necesar, înlocuiți colțul cu o cutie sau un raft. Ideea este să stabiliți o zonă unde copilul să poată să găsească și să îmbogățească o gamă largă de materiale cu care să creeze ceva pe pânza goală.

Exercițiul 2: Creația spontană: Spuneți-i o poveste copilului. Poate fi o poveste adevărată sau una inventată, ceva din viața personală sau a altcuiva. La sfârșit cereți-i copilului să vă spună și el o poveste. Dacă este necesar, oferiți-i copilului un indiciu simplu: „Spune-mi o poveste cu un ponei” sau „Spune-mi o poveste despre păpușa ta”. Ascultați cu mare atenție. Povestea copilului v-a surprins, v-a inspirat, v-a plăcut? Fiți deschis la magia care se găsește în ceea ce creează.

Exercițiul 3: Imortalizarea amintirilor: Alegeți un monument, o activitate sau o operă de artă pe care să le documentați. Apoi, lăsați-l pe copil să facă o fotografie, permițându-i să-și aleagă și el momente care să dureze pentru totdeauna. Camerele digitale ne oferă posibilități

nelimitate de vizualizare. Putem încărca imagini pe calculator, folosindu-le ca screen saver. Putem cumpăra o ramă foto digitală care ne afișează pe rând amintirile. Pe parcurs, putem să mai adăugăm poze în colecție. Văzând cum ni se îmbogățește colecția, retrăim și prețuim amintirile, care ne inspiră să creăm și altele.

Exercițiul 4: Scăpați de plictiseală: Cât de rapid puteți, completați următoarea propoziție de cinci ori: Aș putea să... . În cazul în care copilul este suficient de mare să vă spună că se plictisește, înseamnă că este suficient de mare și ca să facă acest exercițiu. El poate fi rezolvat oral sau în scris. Urmărim viteza și forma liberă în care ne vin diferite idei când ne mișcăm suficient de repede ca să păcălim acea parte din noi care ne-ar putea pune la dubii impulsurile inițiale.

Exercițiul 5: În public: Lăsați copilul să vă prezinte în public un spectacol artistic. Vedeți dacă puteți identifica o calitate anume pe care ați apreciat-o în spectacolul său. Cu cât puteți fi mai exact, cu atât mai bine. Acum, planificați-vă să luați copilul la un eveniment din localitate, unde să fie un membru al publicului. Poate fi un concert dat de elevii unei școli, o galerie, un film. Nu contează ce alegeți. La sfârșit, cereți-i copilului să identifice ceva anume ce i-a plăcut sau a apreciat. Veți fi surprins și fascinat de răspunsul său.

Exercițiul 6: Crearea unei păpuși: Crearea unei păpuși – de orice fel – poate fi un exercițiu cathartic și incitant atât pentru fete, cât și pentru băieți. Poate fi creată o păpușă absolut deosebită care să nu arate precum o păpușă obișnuită. Lăsați copilul să își aleagă singur materialele și să își creeze păpușa ala cum o concepe el. În timp ce copilul construiește păpușa, interacționați cu el. Puteți să-i adresați întrebări precum: *cum o cheamă pe păpușă?*, *unde locuiește ea?*, *câți ani are?* ș.a. Dacă păpușa are o poveste, aceasta îi oferă copilului sentimentul că el este cel care a inventat-o. Dacă îi atribuie păpușii aceleași caracteristici pe care le are și el, poate folosi păpușa pentru a-și întări conceput de sine [1, p. 91-188].

Bibliografie:

1. CAMERON, J., LIVELY, E. *Cum să cultivi creativitatea copiilor: exerciții pentru stimularea inventivității și exprimării de sine*. Iași: Polirom, 2012. ISBN 978-973-46-3316-6
2. FURDUI, E. Creativitatea – resursă psihologică pentru învățarea pe tot parcursul vieții a persoanelor cu dizabilități. Ghid metodologic [online] [citată 1.10.2020]. Chișinău, 2018. Disponibil: http://ise.md/uploads/files/1548325265_furdui.pdf
3. MUNTEAN, I., CIOBANU, D., VÎHOCENCO, N. Creativitatea – calea spre soluții și evoluție. In: *Economica*. 2016, nr. 1(95), pp. 54-60. ISSN 1810-9136
4. POPESCU, G. *Psihologia creativității*. București: Editura Fundației România de Măine, 2007. ISBN 978-973-725-869-4
5. RACU, I. et al. Creativitatea la vârsta școlară mică. In: *Revista Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*. 2012, nr. 2(27), pp. 37-46
6. ROTARU, R.E. *Interpretări psihologice ale creativității și stimularea creativității în clasele primare*. [online] [citată 2.10.2020]. Disponibil: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/20.-p.134-138.pdf>
7. WOLSKA-DŁUGOSZ, M. Stimulating the Development of Creativity and Passion in Children and Teenagers in Family and School Environment – Inhibitors and Opportunities to Overcome them. In: *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2015. pp. 2905-2911